

ISSN 2616-678X

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің

ХАБАРШЫСЫ

ВЕСТНИК

Евразийского национального
университета имени Л.Н. Гумилева

BULLETIN

of the L.N. Gumilyov
Eurasian National University

ФИЛОЛОГИЯ сериясы

Серия **ФИЛОЛОГИЯ**

PHILOLOGY Series

№1 (122) / 2018

1995 жылдан бастап шығады

Издается с 1995 года

Founded in 1995

Жылына 4 рет шығады

Выходит 4 раза в год

Published 4 times a year

Астана, 2018

Astana, 2018

Бас редакторы **Дихан Қамзабекұлы**
филология ғылымдарының докторы, проф. (Қазақстан)

Бас редактордың орынбасары **Шолпан Жарқынбекова**
филология ғылымдарының докторы, проф. (Қазақстан)

Редакция алқасы

Аскер оғлы Рамиз	ф.ғ.д., проф. (Әзербайжан)
Ақматалиев Абдылдажан	ф.ғ.д., проф. (Қырғызстан)
Бахтикиреева Улданай	ф.ғ.д., проф. (Ресей)
Беженару Людмила	ф.ғ.д. проф. (Румыния)
Бейсенбаева Жанаргүл	ф.ғ.к., қауымд. проф. (Қазақстан)
Біжкенова Айгүл	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Жақыпов Жантас	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Журавлева Евгения	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Жаң Динжиң	PhD, проф. (Қытай)
Ескеева Мағрипа	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Ержласун Гүлжанат	PhD, ассос. проф. (Түркия)
Қасқабасов Сейіт	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Негимов Серік	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Нұрғали Қадиша	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Нуриева Фануза	ф.ғ.д., проф. (РФ, Татарстан)
Райхл Карл	ф.ғ.д., проф. (Германия)
Рахманов Носимхан	ф.ғ.д., проф. (Өзбекстан)
Риверс Уильям Патрик	PhD, проф. (АҚШ)
Сәтенова Серікгүл	ф.ғ.д. проф. (Қазақстан)
Султанов Казбек	ф.ғ.д., проф. (Ресей)
Тәжібаева Сәуле	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Хисамитдинова Фирдаус	ф.ғ.д., проф. (РФ, Башқұртстан)
Чернявская Валерия	ф.ғ.д., проф. (Ресей)
Шәріп Амантай	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Шәріпова Гүлбану	ф.ғ.к., қауымд. проф. (Қазақстан)
Экиджи Метин	PhD, проф. (Түркия)
Янковский Генрих	PhD, проф. (Польша)

Редакцияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қ., Сатпаев к-сі, 2, 408 б.

Тел.: (7172) 709-500 (ішкі 31413)

E-mail: vest_phil@enu.kz

Жауапты редактор, компьютерде беттеген І.Р. Құрманғалиев

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысы. ФИЛОЛОГИЯ сериясы

Меншіктенуші: ҚР БжҒМ «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚ РМК

ҚР Ақпарат және коммуникациялар министрлігінде 27.03.2018 ж. №16996-Ж тіркеу куәлігімен тіркелген.

Мерзімділігі: жылына 4 рет.

Тиражы: 40 дана

Типографияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қ., Қажымұқан к-сі, 12/1, тел.: (7172)709-500 (ішкі 31413)

© Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

Главный редактор **Дихан Камзабекулы**
доктор филологических наук, проф. (Казахстан)

Зам. главного редактора **Шолпан Жаркынбекова**
доктор филологических наук, проф. (Казахстан)

Редакционная коллегия

Аскероглы Рамиз	д.ф.н., проф. (Эзербайжан)
Акматалиев Абдылдажан	д.ф.н., проф. (Киргизстан)
Бахтикиреева Улданай	д.ф.н., проф. (Россия)
Беженару Людмила	д.ф.н., проф. (Румыния)
Бейсенбаева Жанаргуль	к.ф.н., ассос. проф. (Казахстан)
Бижкенова Айгуль	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Жакыпов Жантас	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Жан Динжин	PhD, проф. (Китай)
Журавлева Евгения	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Ескеева Магрипа	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Ержласун Гульжанат	PhD, ассос. проф. (Турция)
Каскабасов Сейит	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Негимов Серик	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Нургали Кадиша	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Нуриева Фануза	д.ф.н., проф. (РФ, Татарстан)
Райхл Карл	д.ф.н., проф. (Германия)
Рахманов Насимхон	д.ф.н., проф. (Узбекистан)
Риверс Уильям Патрик	PhD, проф. (США)
Сатенова Серикгуль	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Султанов Казбек	д.ф.н., проф. (Россия)
Тажибаева Сауле	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Хисамитдинова Фирдаус	д.ф.н., проф. (РФ, Башкортостан)
Чернявская Валерия	д.ф.н., проф. (Россия)
Шарип Амантай	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Шарипова Гульбану	к.ф.н., ассос. проф. (Казахстан)
Экиджи Метин	PhD, проф. (Турция)
Янковский Хенрих	PhD, проф. (Польша)

Адрес редакции: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Сатпаева, 2, каб. 408
Тел.: (7172) 709-500 (вн. 31413)
E-mail: vest_phil@enu.kz

Ответственный редактор, компьютерная верстка И.Р. Курмангалиев

Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева. Серия ФИЛОЛОГИЯ
Собственник: РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
Зарегистрирован Министерством информации и коммуникаций РК под номером №16996-Ж от 27.03.2018г.
Периодичность: 4 раза в год
Тираж: 40 экземпляров
Адрес типографии: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Кажимукана, 12/1, тел.: (7172)709-500 (вн.31413)

Editor-in-Chief **Dihan Kamzabekuly**
Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)

Deputy Editor-in-Chief **Zharkynbekova Sholpan**
Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)

Editorial board

Asker ogly Ramiz	Doctor of philology, Prof. (Azerbaijan)
Akmataliyev Abdildajan	Doctor of philology, Prof. (Kyrgyzstan)
Bakhtikireeva Uldanai	Doctor of philology, Prof (Russia)
Beisenbayeva Zhanargul	Can. of philology, assos. Prof (Kazakhstan)
Bezhenaru Lyudmila	Doctor of philology, Prof (Romania)
Bizhkenova Aigul	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Chernyavskaya Valeriya	Doctor of philology, Prof. (Russia)
Erzhiasun Güljanat	PhD, assos. Prof (Turkey)
Yeskeyeva Magripa	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Henryk Jankowski	PhD, Prof. (Poland)
Kaskabassov Seit	Doctor of philology, Prof (Kazakhstan)
Khisamitdinova Firdaus	Doctor of philology, Prof. (RF, Bashkortostan)
Metin Ekiji	PhD, Prof. (Turkey)
Negimov Serik	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Nurgali Kadisha	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Nurieva Fanuza	Doctor of philology, Prof. (RF, Tatarstan)
Reichl Karl	Doctor of philology, Prof. (Germany)
Rakhmanov Nasimhon	Doctor of philology, Prof. (Uzbekistan)
Rivers William Patrick	PhD, Prof. (USA)
Satenova Serikkul	Doctor of philology, Prof (Kazakhstan)
Sultanov Kazbek	Doctor of philology, Prof. (Russia)
Sharip Amantaj	Doctor of philology, Prof (Kazakhstan)
Sharipova Gulbanu	Can. of philology, assos. Prof. (Kazakhstan)
Tazhybayeva Saule	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Zhakypov Zhantas	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Zhang Dingjing	PhD, Prof. (China)
Zhuravleva Yevgeniya	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)

Editorial address: 2, Satpayev str., of.408, Astana, Kazakhstan, 010008
Tel.: (7172) 709-500 (ext. 31413)
E-mail: vest_phil@enu.kz

Executive editor, computer layout: I.R. Kurmangalyev

Bulletin of the L.N.Gumilyov Eurasian National University PHILOLOGY Series

Owner: Republican State Enterprise in the capacity of economic conduct «L.N.Gumilyov Eurasian National University» Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan
Registered by Ministry of information and communication of Republic of Kazakhstan. Registration certificate No 16996-Ж from 27.03.2018

Periodicity: 4 times a year Circulation: 40 copies

Address of printing house: 12/1 Kazhimukan str., Astana, Kazakhstan 010008; tel.: (7172) 709-500 (ext.31413)

© L.N.Gumilyov Eurasian National University

Мазмұны

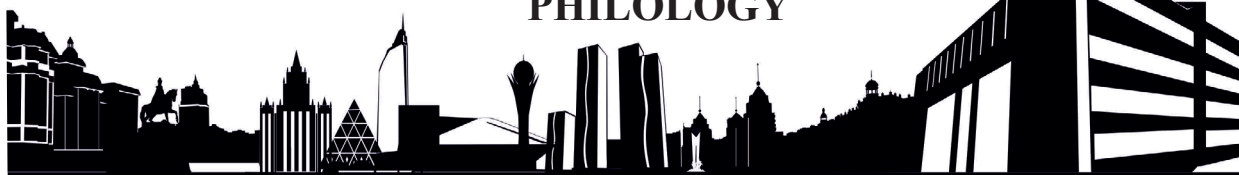
<i>Абдыханова Б.А., Нергиз Бирай</i> Интертекстуалдылық теориясы мен прецедентті құбылыс арасындағы байланыс	8
<i>Аймолдина Ә.А.</i> Искерлік дискурс зерттеудің әлеуметтік және когнитивтік аспектіліктерінің қатынастары	14
<i>Алефиренко Н.Ф., Нұртазина М.Б.</i> Тіл ғылымындағы қазіргі заманғы үрдістер: ғылыми зерттеулердің векторлары	20
<i>Гауриева Г.М., Кадырова Е.Б.</i> Лексикалық құзыреттілікті қалыптастыруда ағылшын тілі сабағында ой-талқыларды қолдану	32
<i>Жапанова М.Е.</i> Әбдіжәміл Нұрпейісовтың «Қан мен тер» романындағы иіс-жанды ұстанымдарының көркемдік ерекшелігі	37
<i>Жұмсақбаев А.Т.</i> Джон Толкиеннің «Сақиналардың патшасы» трилогиясының жанрлық құбылысы	46
<i>Жұматаев Е.</i> Әдеби тіл мен әлеуметтік желі: тіл бәсекелестігі мен әдеби тілдің қазіргі сипаты	50
<i>Зилинька М.Н.</i> Шыңғыс Айтматовтың шығармаларындағы фразеологизмдерді аударудың ерекшеліктері	58
<i>Қадысқызы А., Хасенова Р.Т., Құлахметова Ж.Т.</i> Қазақстандағы оралмандар және олардың әлеуметтік-мәдени бейімделуі	64
<i>Қасымова Ә.Ә.</i> Қазақ және түрік тілдеріндегі қоштасу этикетіне қатысты қалып сөздердің лингво-мәдени сипаты	71
<i>Латанова Р.У., Заркешеева А.Е., Хамитова А.Ф.</i> Қазақстандық жоғары оқу орындары студенттеріне ағылшын тілін үйретуде Action Research әдісін енгізу жолы	76
<i>Мейрамбекова Л.К., Сейтова Ш.Б., Есенғалиева А.М.</i> Бір буынды түбір етістіктің «қыпшақтық» корпусындағы вокализм жүйесінде салыстырмалы сипаттамасы ..	81
<i>Матбек Н.Қ., Садықова Р.К.</i> Ноғай әдеби тілінің қалыптасуы	88
<i>Мырзағалиева Т.Е., Шәріпова Г.А.</i> Құран поэтологиясындағы орыс универсумы ..	95
<i>Нұртазина М.Б., Амрина З.Ж.</i> Білім берудегі «Polycultural World» жүйесін қамтамасыз етуге арналған кәсіби лингвистика	105
<i>Оразбаева Э.С.</i> Онкологиялық терминдерді талдау және аудару	112
<i>Өтелбай Г. Т.</i> «Кемпіркосақ» баламасының туыс және шет тілдердегі ұқсастығы мен ерекшелігі	119
<i>Садықова А. Т., Қабдырашева Б. Н.</i> І. Есенберлин шығармаларындағы тарихи тұлғалар бейнесі	125
<i>Сейтова Ш.Б.</i> Кейбір этноатаулардың ақпараттық уәжі (Шығыс Қазақстан аймағы материалдары негізінде)	132
<i>Сәдуақасұлы Ж., Махамбетова А.</i> Қазақ тіл білімінде лепті сөйлемдердің зерттелу жайы	138
<i>Симбаева С.О., Қайыпбаева М. М.</i> Тілді аудармасыз оқыту және тілдің фонетикалық интерпритациясы	143
<i>Шәріпова Г.А.</i> Исламдық мәдени универсиумы	147
<i>Шәріп А.Ж.</i> Хүсейін Жавид және XX ғасыр басындағы қазақ поэзиясы: рухани ізденістер мен көркемдік ерекшеліктер	151
<i>Шоқабаетова С.С.</i> Сөзжасамның фонетикамен байланысы туралы	162

Содержание

<i>Абдыханова Б.А., Нергиз Бирай</i> Взаимосвязь прецедентных текстов и интертекстуальности	8
<i>Аймолдина А.А.</i> Взаимосвязь социальных и когнитивных аспектов изучения делового дискурса	14
<i>Алефиренко Н.Ф., Нуртазина М.Б.</i> Современные тенденции в науке о языке: векторы научного поиска	20
<i>Гауриева Г.М., Кадырова Е.Б.</i> Использование мозгового штурма для формирования лексической компетентности на уроках английского языка	32
<i>Жапанова М.Е.</i> Художественные особенности памяти запаха в романе Абдижамиля Нурпеисова «Кровь и пот»	37
<i>Жумсакбаев А.Т.</i> Жанровая феноменальность трилогии Джона Толкиена «Властелин колец»	46
<i>Жуматаев Е.</i> Литературный язык и социальные сети: конкурентоспособность и современность казахского языка	50
<i>Зилинька М.Н.</i> Особенности перевода фразеологизмов в произведениях Чингиза Айтматова	58
<i>Кадыскызы А., Хасенова Р.Т., Кулахметова Ж.Т.</i> Оралманы в Казахстане и их социально-культурная адаптация	64
<i>Касымова А.А.</i> Лингво-культурологический анализ лингвистических единиц, связанных с этикой прощания казахского и турецкого языков	71
<i>Латанова Р.У., Заркешева А., Хамитова А.Г.</i> Пути внедрения Action Research в обучении английскому языку студентов высших учебных заведений в Казахстане.....	76
<i>Мейрамбекова Л.К., Сейтова Ш.Б., Есенгалиева А.М.</i> Сравнительно-сопоставительная характеристика односложных глаголов в системе вокализма языков кипчакской группы	81
<i>Матбек Н.К., Садыкова Р.К.</i> Формирование ногайского литературного языка.....	88
<i>Мурзагалиева Т.Е., Шарипова Г.А.</i> Русский универсум коранической поэтологии.....	95
<i>Нуртазина М.Б., Амрина З.Ж.</i> Polycultural World: Компетентный подход в профессиональной лингвистике для образования	105
<i>Оразбаева Э.С.</i> Анализ и перевод онкологических терминов	112
<i>Отелбай Г. Т.</i> Аналогия и особенность эквивалента «Кемпірқосак» у родственных и иностранных языков	119
<i>Садыкова А.Т., Кабдырашева Б.Н.</i> Образ исторических личностей в творчестве И.Есенберлина	125
<i>Сейтова Ш.Б.</i> Информационное содержание некоторых этнонаименований	132
<i>Садуакасулы Ж., Махамбетова А.</i> Обстоятельства исследования восклицательных предложений казахского языка	138
<i>Симбаева С., Кайытбаева М.М.</i> Обучение языка без перевода и фонетическая интерпретация языка	143
<i>Шарипова Г.А.</i> Исламский универсум культуры	147
<i>Шарип А.Ж.</i> Гусейн Джавид и казахская поэзия начала XX века: духовные искания и художественные особенности	151
<i>Шокабаева С.С.</i> О связи словообразования с фонетикой	162

Contents

<i>Abdyhanova B.A., Nergiz Biraj</i> Interrelation of precedent texts and intertextuality	8
<i>Aimoldina A.A.</i> Interconnection of Social and Cognitive Aspects in Business Discourse Studying	14
<i>Alefrenko N.F., Nurtazina M.B.</i> Modern trends in the science of language: vectors of scientific research	20
<i>Gauriyeva G.M., Kadyrova Ye.B.</i> Use of brainstorming for the formation of lexical competence in English class	32
<i>Japanova M.E.</i> Artistic features of the memory of the smell in the novel «Blood and Sweat» by Abdizhamil Nurpeisov	37
<i>Zhumsakbayev A.T.</i> Genre's phenomenon of John Tolkien's trilogy «The Lord of the Rings»	46
<i>Zhumataev E.</i> Analysis of the translation into the Kazakh language interjections in the piece	50
<i>Zilinka M.N.</i> The peculiarities of phraseological units translation in book's of Chingiz Aitmatov	58
<i>Kadyskyzy A., Khassenova R. T., Kulakhmetova Zh.T.</i> Oralman in Kazakhstan and their Socio-Cultural Adaptation	64
<i>Kasymova A.A.</i> Linguistic and Cultural Analysis of Linguistic Units Associated with Ethics of Farewell to Kazakh and Turkish Languages	71
<i>Latanova R.U., Zarkesheva A.E., Khamitova A.G.</i> The ways of planning action research in teaching english for students in higher schools of Kazakhstan	76
<i>Meirambekova L.K., Seiitova Sh. B., Esengaliyeva A.M.</i> Comparative characteristic of monosyllabic verbs in the vocalism system of the languages of the Kipchak group	81
<i>Matbek N.K., Sadykova R.K.</i> Formation of Nogai literary language	88
<i>Murzagaliyeva T.E. , Sharipova G.A.</i> Russian Universum of Quranic Poetology.....	95
<i>Nurtazina M.B., Amrina Z.Zh.</i> Polycultural World: a competent approach in professional Linguistic for education	105
<i>Orazbayeva E.S.</i> Analysis and translation of cancer terms	112
<i>Otelbay G. T.</i> The analogy and peculiarity of the «Кемпірқосақ» alternative in relatives and foreign languages	119
<i>Sadykova A.T., Kabdyrasheva B.N.</i> The image of historical personalities in the creative work of I.Esenberlin	125
<i>Seiitova Sh. B.</i> Informational motives of some ethnonyms	132
<i>Saduakasuly Zh., Makhambetova A.</i> The study of exclamatory sentences of the kazakh language	138
<i>Simbaeva S.O. Kaiypbayeva M. M.</i> Phonetic interpretation of the language without translation	143
<i>Sharipova G.A.</i> Islamic Universum of Culture	147
<i>Sharip A.Zh.</i> Hussain Jawid and Kazakh poetry of early 20th century: spiritual quest and artistic features	151
<i>Shokabayeva S.</i> Connection of word-formation with phones	162

FTAMP 16.21.33

Б.А. Абдыханова¹, Нергиз Бирай²

¹*Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан*

²*Памуккале университеті, Түркия*
(e-mail: abdychanovab@mail.ru)

Интертекстуалдылық теориясы мен прецедентті құбылыс арасындағы байланыс

Аңдатпа. Мақала прецедентті мәтіндердің көркем шығармалардағы қызметін анықтауға арналған. Бұл мәселе интертекстуалдылық теориясымен, көркем шығармаларды талдаумен, тіл мен мәдениет арақатынасымен тығыз байланысты. Интертекстуалдылық теориясына берілген тар түсінікте ол тек диалогтық қарым-қатынастармен ғана шектеледі, мәтінде қандай да бір нақты мәтіннің айқын белгілері болады делінген.

Прецедентті элементтердің ұлттық мазмұнын зерттеу арқылы ұлттың ойлау жүйесіне тән ерекшеліктері мен заңдылықтарын тани түсеміз. Көркем шығармаларда ұтымды қолданылған прецедентті элементтер шығарманың көркемдік деңгейін арттырады, ұлттың таным-түсінігі мен пайымдауларынан мол хабар береді. Прецедентті мәтіндердің менталдық сипаттарын зерттеу, оны ұлттық болмыс пен ұлттық таным көрсеткіші ретінде тануға бағытталған зерттеулер ұлт өмірінен, дүниетанымынан беретін ақпарат қорын молайтады.

Түйін сөздер: Интертекст, интертекстуалдылық байланыс, прецедентті мәтін, прецедентті есімдер, ассоциация, мәдени код, тілдік маркер;

Кіріспе. Интертекстуалдылықты мәтіндер арасындағы байланыс теориясы ретінде зерттеуге арналған қазіргі ғылыми әдебиеттерде интертекстуалдылық кең (ауқымды) және тар мағынада түсіндіріледі. Осыған сай интертекстуалдылық теориясы:

1. не мәтіннің әмбебап қасиеті, яғни кезкелген мәтін интертекст деп түсініледі;
2. не нақты бір мәтінге ғана тән сапа ретінде түсініледі.

Зерттелуі. Интертекстті кең ауқымда қарастыру М.М. Бахтиннің еңбектерінен бастау алады. М.М. Бахтин әдеби қарым-қатынас *tabula rasa* болып өмір сүре алмайды дейді: «всякое конкретное высказывание находит тот предмет, на который оно направлено, всегда уже оговоренным, оцененным. Этот предмет пронизан точками зрения, чужими оценками, мыслями, акцентами. Высказывание входит в эту диалогически напряженную среду чужих слов, вплетается в их сложные взаимоотношения, сливается с одним, отталкивается от других, пересекается с третьими» [1, 89-90 б.]. М.М. Бахтин пікіріне сүйенсек, кезкелген мәтін интертекст ретінде қаралады, ал жекелеген шығармаларда орын алған өзіне дейінгі мәтіндер (предтекст) бұрынғы мәтіндердің жиынтығы ғана емес, сондай-ақ солардың тереңінде жатқан ортақ кодтар мен мағыналық жүйелердің қосындысы. Жаңа түзілген мәтінмен және одан бұрынғы өзге мәтіннің арасында ортақ интертекстуалдылық кеңістік болады, олар өздеріне барлық мәдени-тарихи естелікті (опыт) біріктіреді. М. Бахтин зерттеулерінде интертекстуалдылық шексіз мәтін теориясы ретінде ұсынылады, мәтіннің әрбір фрагменті интертекстуалды болып табылады.

Интертекстуалдылық терминін орыс философы және әдебиет теоретигі М.М. Бахтиннің «сұхбаттастық (диалогичность)» идеясына сүйене отырып, 1967 жылы француз филологы, постструктуралист Ю. Кристева енгізді. Ю. Кристева М. Бахтиннің 19 ғасырдың 20-30 жылдарында орыс тілінде жарық көрген интертекстуалдылық туралы түсініктерін дамыта отырып, интертекстуалдылықты ең алдымен мәтіндер динамикасы деп қарастырады. Осы термин оның постмодернизм үлгісінде жазылған көркем шығармаларды талдаудағы негізгі термині болды. Ю. Кристева кезкелген мәтіннің басқа мәтінмен диалогқа түсе алу қабілетін интертекстуалдылық деп санайды. Оның айтуынша: «кезкелген мәтін цитаталар мозаикасы тәрізді құрылады, кезкелген мәтін – басқа бір мәтіннің үзіндісі түріндегі көшірмесі я трансформациясы, сіңірілуі. Бұдан интерсубъективтілік түсінігінің орнына интертекстуалдылық түсінігі орнығады, осылайша поэтика тілі кем дегенде қосарланып оқылады» [2, 167 б.].

Неміс ғалымы Suchsland Ю. Кристева берген бұл анықтаманың әдебиеттегі дәстүрлі ғылыми концепцияларға сілкініс әкелгендігін айтады. Осыған қатысты: «Sinn ist nicht mehr etwas, was bereits feststeht, sondern Sinn läßt sich niemals festlegen, da ein sprachliches Zeichen immer zwischen verschiedenen Bezugssystemen wechselt. Ein sprachliches Zeichen war als ein Kreuzungspunkt verschiedener Sinnebenen anzusehen» - деп өз пікірін айтады, аудармасында «Сонда мағына дегеніміз дау тудырмайтын, орныққан дүние емес, керісінше мағынаның дау тудырмауы мүмкін емес, оның себебі тілдік белгілердің әртүрлі қатынастық жүйелер арасында үнемі ауысуында. Тілдік белгі әртүрлі мағыналық қырлардың (көзқарастардың) қиылысу пункті деп қарастыру керек» [3, 79 б.].

Suchsland өз еңбегінде Ю. Кристева үшін: «Alles war also für Kristeva Text, jedes kulturelle System, die Geschichte, die Gesellschaft», яғни әрбір мәдени жүйе, тарих, қоғам «мәтін» деп табылғандығын келтіреді [3, 81 б.].

Ю. Кристеваның мәтін туралы пайымдаулары интертекстуалдылық теориясымен жалғасын табады: «Der Text hat redistributiven Charakter, denn er ordnet die gegebenen Sinnsysteme um und außerdem ist ein Text eine «[...] Textverarbeitung [...], eine Intertextualität: Im Bereich eines Textes überschneiden und neutralisieren einander mehrere Aussagen, die anderen Texten entstammen»[4]. (Мәтінге «қайта бөлу» қасиеті (перераспределительный характер) тән, оның себебі: мәтін өзіне берілген мағынаны меншіктеп алады, сондай-ақ мәтін – «мәтін өңдеу», интертекст болып табылады: мәтін көлемінде бірнеше ойлар бір-бірімен қиылысады және бір-бірін бейтараптайды, басқа мәтіндер пайда болады).

Ю. Кристеваның бұл түсініктемесі интертекстің пайда болуының өзі кезкелген мәтінге тән табиғи заңдылық дегенге саяды [2, 167 б.].

Мақсаты. Интертекст теориясының негізгі қағидаларын дамыта отырып, Р.Барт интертексті мәдени кодпен байланыстырады. Р.Барт интертекстуалдылықты мәтіннің өмір сүруінің ажырамас шарты деп анықтайды, мәтін өздігінен өмір сүре алмайды, ол «мәдени кодтардың үзінділерін» сіңіреді және араластырады деген түсініктеме береді [5, 417 б.]. Мәтін мен интертексті тең қарастыра отырып, интертекстуалдылық өз алдына жеке құбылыс емес, ол әдебиеттің жалпы (общий) принципі – мәтінді сыртқы әлемге танытудың құралы деп анықтайды.

Негізгі бөлім. Интертекстуалдылық теориясына берілген тар түсінікте ол тек диалогтық қарым-қатынастармен ғана шектеледі, мәтінде қандай да бір нақты мәтіннің айқын белгілері болады делінген. Осы мәселеге қатысты А.Н. Безруков: «Алайда интертекстуалдылық категориясы дәйексөздер арқылы, оқырмандардың санасында нақты бір ассоциативті тізбектердің түзілуімен, аллюзия, реминисценцияның туындауымен ғана түсіндірілмеуі керек» - дейді. Ғалым интертекстуалдылықтың басқа бір моделі де бар екендігін және ол модель интертекстуалдылықтың генеративті табиғатын, мағынаның көптігін, жорамал түсіндірмелердің (интерпретация) аяқталмаған санын, реципиенттің ойлау,

шығармашылық белсенділігін қалыптастыру дегенді білдіретіндігін айтады. «Интертекстуальность охватывает различные текстовые уровни, является категорией его открытости, обладает смысловой незамкнутостью, процессуальностью конституирования смысла как его движения в культурной среде» [5, 419 б.].

Танымал жазушы Әкім Таразидің «Хош, көлеңке» атты әңгімесінде кейіпкерін толғандыртуына тоқталсақ: «Өмір сүру – мәңгілікке талпыну» деген ой келді. Біреулер үрім-бұтағының көп болуын, өсіп-өнуін мақсат етеді, тілейді, біреулер өлмес іс-әрекет қалдырмақ. Жақсының ісі – рухында. Ертегідегі жалмауыз кемпір сияқты: оның жаны кеудесінде емес. Жүре берсең, жүре берсең алдыңнан бір тау шығады. Таудың басында бір үңгір бар. Үңгірде алтын сандық бар. Сандықтың ішінде бір қобдиша бар. Қобдишаны ашсаң, жалғыз жұмыртқа көресің. Жалмауыз кемпірдің жаны сол жұмыртқада. Жақсының рухы – ісінде. Ал мен ше? Мен кіммін сонда?» [7, 146 б.].

Кейіпкер ойынан авторлық философиялық пайымдауды көреміз. Жалпы қазақ танымында «жалмауыз кемпір» жамандықты, зұлымдықты іске асырушы адам, олай болса, «жалмауыз кемпір» жамандықтың ассоциациясы. Оны жеңудің өз қиындығы бар. Ертегілерде «жалмауыз кемпірді» екінші біріне жеңдіре бермейді. Оны батырлардың батыры ғана жеңеді. Ол қиындықтан қорықпайтын, жүрегінің түгі бар, ісінің дұрыстығына сенімді, жеңудің жолын білетін ерекше адам. Әңгімедегі «мәдени код» осы деп білеміз. Жалмауыз кемпірдің жаны сақталған қобдишаға жетер жолдағы кедергілерді, қиындықтарды жеңсең ісіңмен рух бересің. Жазушының кейіпкері арқылы айтпақ ойы осы деп ұғамыз, жақсылық істеуді мұрат етуді тапсырады. Жазушы жақсылық істеуді екі масштабта қарап отыр. Бірі жеке басты қанағаттандырудан туындайтын отбасына, туған-туысына, ағайындарына істер жақсылығың болса, екінші бір адамдардың істейтін жақсы ісінің ауқымы кең. Онда жеке бас мүддесінен ұлт, халық мүддесі жоғары қойылған. Ол туған еліне, туған жеріңе, халқыңа жақсылық істеу. Ондай ауқымдағы жақсылық автордың кейіпкері еске салғандай «жалмауыз кемпірдің жанын алар жолдағы кездесер түрлі қиындықтармен, кедергілермен тең». Шығармада интертекст оңай табылғанмен, интертексттік келтірінді арқылы жазушының көздеген мақсатын тану, айтпақ ойын дәл табу қиын, алуантүрлі түсінілуі мүмкін. Байқағанымыздай, интертекстуалдылық байланыс мәтінге қосымша мағына жүктеу арқылы, оқырмандарды бірнеше мәтіндермен байланыстырады, әдеби мәтіндердің таралуына жол ашады, ақын, жазушылардың айтар ойының дұрыс қабылдануына мүмкіндік береді, оқырмандардың фантазиясын дамытады. Себебі, оқырмандардың интермәтіндік келтірінділерді қабылдау қабілетіне байланысты, олардың түсіндірілуінің бірнеше нұсқасы болуы мүмкін. М.К. Попова интертекстуалдылық теориясының ауқымының кеңеюімен, интертекстуалдылықтың зерттеу алаңында көркем шығармалармен тікелей байланысы жоқ зерттеу нысандарының пайда болуы прецеденттілік теориясының дамуына жол ашқанын, оның міндетіне мәдени сабақтастық пен мәдени жалғасымды (континуальность) қамтамасыз ететін вербалды феномендерді зерттеу жататындығын айтады [8, 14 б.].

Интертекстуалдылық концепциясының прецеденттілік теориясы мәселелерімен байланысында табиғи заңдылық бар, себебі сөз болатын тілдік бірліктер екі жағдайда да артефакт ретінде танылып, өздері қолданысқа түскен мәтіннен бұрын өзге мәтіннің контексті болған [9]. М.Я. Дымарский интертекстуалдылықтан прецеденттілікті тілдік категория ретінде ажыратып қарауға мүмкіндік беретін белгісі ретінде прецедентті феномендердің кездейсоқ қолданылмайтындығын факт ретінде есептеуді ұсынады, прецедентті феномендер үнемі әдейі, бір мақсатпен қолданылып, «өзім-өзге» оппозициясын өзектендіреді, ал интертекстуалдылық көркем шығарманың онтологиялық (болмыс) қасиеті ретінде түсініледі және ол автордың еркінен тыс көрініс табуы мүмкін деп пікір айтады [9, 55 б.]. Ю.М. Лотманның интертекстуалдылыққа «әдеби эволюция процесіне кірігуін анықтайтын кезкелген мәтіннің (бәрінен бұрын көркем мәтіннің) онтологиялық қасиеті» деп берген си-

паттамасы бар. Дегенмен Н.С. Бирюкова прецедентті феномендердің үнемі қандай да бір мақсатты көздеп қолданылмайтындығын айтады, ғалымның айтуынша мәтіндегі қандай да бір сөз қолданысының *әдейі / әдейі емес* қолданылғандығын анықтайтын маркерлер үнемі толық көрініс таба бермейді [10, 36 б.]. Сондай-ақ С.Л. Кушнеруктың лингвотанымдық тұрғыдан қарастырғанда прецеденттілік түсінігі кең мағынада түсінілетін интертекстуалдылық феноменінің бір қыры, оның қызметі өзара әрекеттескен субъектілер санасындағы инвариантты жалпыұлттық бөлік құрайтын элементтерді зерттеу арқылы қарым-қатынастың ұлттық – мәдени ерекшелігін анықтаудан көрінеді деген көзқарасы прецеденттілікке қатысты тұжырымдарды толықтыра түседі [11, 27 б.]. Бұл жағдайда интертекстуалдылық прецеденттік феномен семантикасындағы мәдени – маңызды ақпаратқа сүйене отырып, адресант пен адресаттың өзара қарым-қатынас жасау қабілеті тұрғысынан зерттеледі. Ресей ғалымдары интертекстуалдылық пен прецеденттік ұғымдарын зерттеуде С.Л. Кушнеруктың пікірін негізге алу прецеденттік феномендерді ерекше ұлттық мазмұнға ие және бүтін бір мәдениеттің, сондай-ақ жекелеген дискурстар мен мәтіндер арасындағы қарым-қатынасты жүзеге асыратын құбылыс ретінде интертекстуалдылықтың материалдық белгілері, оның тезаурустық формасы деп қарастыруға мүмкіндік беретінін айтады (Э.М. Аникина, Л.Г.Бабенко, Г.В. Денисова).

Прецедентті элементтің ұлттық мазмұнын зерттеу арқылы ұлттың ойлау жүйесіне тән ерекшеліктері мен заңдылықтарын тани түсеміз. Көркем шығармаларда ұтымды қолданылған прецедентті элементтер шығарманың көркемдік деңгейін арттырады, ұлттың таным-түсінігі мен пайымдауларынан мол хабар береді. Прецедентті мәтіндердің менталдық сипаттарын зерттеу, оны ұлттық болмыс пен ұлттық таным көрсеткіші ретінде тануға бағытталған зерттеулер ұлт өмірінен, дүниетанымынан беретін ақпарат қорын молайтады. Ассоциативтік таным қалыптастырады. Мысалы, танымал ақын ағамыз Исраил Сапарбаевтың өлеңдерінен ұлттың ассоциативтік бейнесін көруге болады: «Қолындай Қарымбайдың қалтылдаған, Сараңның айтпай-ақ қой салтын маған», «Сол Алла ағыл-тегіл пейіл беріп, Қазақты Атымтай ғып жаратқандай!», «Көремін өмірсерік өнегесін, Ақжүніс, Қамқа, Назым, Құртқалардан», «Аяулы Қыз Жібек пен Баян сұлу - Даланың Данаясы, Мадоннасы!», «Қош көрген хансарайдан жансарайын, Бүгінгі Жиреншенің бірі Менмін!», «Бір-бір тантық жетеді тамашаңа, Бір-бір Жантық жетеді жан басына!..», «Артық болмас білгенің, Аяз бидей әліңді» [12, 243 б.].

Осы өлең жолдарындағы прецедентті есімдер арқылы берілген жиынтық бейнелер: Қарымбай – дүниеқоңыз, сараңдықтың, Атымтай – жомарттықтың, Жантық – екіжүзділік пен арамдықтың, Төлеген – ерліктің, батырлықтың, Жиренше, Аяз билер – шешендіктің, данышпандықтың, Ақжүніс, Қамқа, Назым, Құртқа, Қыз Жібек, Баян сұлулар – сұлулықтың, ақыл-парасаттың, шынайы махаббаттың, ғашықтықтың, адалдықтың, нәзіктіктің, Қожанасыр – аңқаулықтың, туралықтың ассоциациялары.

Ата-бабаларымыздың өткен тіршіліктерінің тамаша бір көрінісі суреттелген «Қыз Жібек» көшінің сән-салтанатын еске түсіре келе туған жердің қазіргі күйін жырлаған ақын Н.Ораздың «Туған жермен сырласу» атты жыр жолдарына тоқталсақ:

Ата-бабалар заманының репрезентациялануы
 Қазіргі заманның репрезентациялануы
 Көштің көркін көрсетті жыршыларың,
 «Қыз Жібектің» көшінде сыршыл ағын.
 Салтылық сайыстар сан салалы,
 Дүлдүлдердің көрсең ғой ыршығанын.
 Туған жерім, сен бақыт иесі едің,
 Кербезің ед керуен түйе сенің.
 Бабаларым төсінде төл өсірді,

Төрт түліктің иесі – киесі едің.
Бауыр басып сенімен бір боп кеткен,
Ауылдасып рулар ірге тепкен,
Ерулік пен той жасау, ас берісіп,
Дала сәнін ерекше күрделі еткен.
Қазір сені трактор талқандаған,
Қалалар тұр заводтар қалқандаған.
Шаңмен көміп машина паң даланы,
Полигондар қоршап сым «арқандаған».

Ұлттық болмыс, ұлттық мәдениетті, ұлт табиғатын танытуға қызмет етіп тұрған 12 көштен тұратын «Қыз Жібек» көшінің сән-салтанатын жырлайтын тұстарынан үзінділер келтіре кетсек: «көш алдындағы сұлудың, он қыз нөкер қасында, қырық нарға жүк арттырған, қамқа зерлі кілемді, жүк үстіне жаптырған, казинелі қырық нарға, жібектен арқан тарттырған», «осындай боп әр жерден, он бір қыз өтті сәндікпен», «тағы айқасты бір көшке, көш алдына қараса, қара жорға мінгені, қара торқа кигені», «сексен түйе қомға алған, сексен түйе үстінде, алтында жағдан орнаған, асфәһани кілемдер, жібектен гүлін торлаған», «тағы айқасты бір көшке, бір бәйбіше нұр жүзді, көшті тартып барады, көш алдында бәйбіше, сары алтыннан жабдығы, бір жүз түйе қазына, қызыл алтын сандығы» т.с.с. Әр көшті бастап келе жатқан қыздардың сұлулығы бірінен-бірі өтсе, осы қыздарын «қыз-жат жұрттық» - деп аса аялап, құрметтеп, тәрбиесі мен жүріс-тұрысына қатты мән беретін халқымыз қыздарын үлде мен бүлдеге де орағанын көреміз. Олардың киім үлгілері, атқа отырысы, өздерін ұстауы ерекше. Жайлауға көшкен «Қыз Жібектің» көші кең далада еркін өмір сүрген қазақ ұлтының табиғатынан көрініс береді. Жердің жағдайы мен табиғаттың қыр-сырын жақсы танып-білген халқымыз қайда қыстап, қайда жайлауға баратын орнын алдын-ала белгілеп, көшіп-қону мерзімін де табиғатпен санаса отырып белгілеген. Осы көштің өзі ғана көп дүниеден хабар береді, оқырманға өте жағымды әсер етеді, рухын көтереді. О.А. Дмитриева прецедентті элементтердің табиғатын мәдениетпен байланыстыра көрсетеді: «ПТ, будучи сгустком культуры, содержит стереотип поведения, мировоззрение языковой личности» [10, 45 б.] және осылайша өз адресаттарына әсер ететіндігін жазады.

Ақын-жазушылар тіліндегі прецедентті қолданыстарды лингвотаным, лингвомәдени теориялары тұрғысынан зерттеу арқылы тілдің қызметін, әлеуетін тереңдей анықтауға мүмкіндік аламыз. Прецедентті мәтіндерді тану, ұғыну мен түсінудің үлкен мәні бар, себебі оларды түсіну арқылы біз нақты бір ұлтқа тиесілі ақпарат аламыз. Прецедентті мәтіндер белгілі бір тіл мен мәдениеттің көрінісі болғандықтан, оқырмандарын өз ұлтының тарихы, мәдениеті, дүниетанымы, философиясымен таныстырады, аралық байланыс орнатады.

Қорытынды. Интертекстуалдылық теориясы мен прецедентті құбылыс мәселелеріне қатысты мәтін герменевтикасы тұрғысынан, танымдық тұрғыдан, мәдениеттану тұрғысынан жүргізіліп жатқан зерттеулердегі алуантүрлі пікірлер аталмыш категориялардың нақты анықтамасын беруде өзіндік қиындықтар тудырады.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Бахтин М.М. Вопросы литературы и эстетики. Исследования разных лет. – Москва: Художественная литература, 1975, - 504 с.
- 2 Кристева Ю. Избранные труды. - Москва: РОССПЭН, 2004. - 656 с.
- 3 Suchsland I. Kristeva zur Einführung. 1. Aufl.-Hamburg: Junius, (=Zur Einführung; Bd. 74), 1992, - P. 79.
- 4 Kristeva J. Der geschlossene Text.- In: Zima, 1977. - P. 53
- 5 Барт Р. От произведения к тексту // Р. Барт. Избранные работы: Семиотика. Поэтика. – Москва: Прогресс, 1989, - 616 с.

- 6 Безруков А.Н. Поэтика интертекстуальности. - Бирск, 2005. - 70 с.
 7 Әкім Тарази. Ауыл шетіндегі үй. - Алматы: Атамұра, 2006. - 248 б.
 8 Попова М. К. Феномен прецедентности и преемственность культур. - Воронеж, 2004. - 311 с.
 9 Дымарский М. Я. Прецедентность и художественность. - Воронеж, 2004. - С. 255.
 10 Бирюкова Н. С. Восприятие студентами прецедентных феноменов, используемых в современной массовой коммуникации. - Екатеринбург, 2005. - С. 236.
 11 Кушнерук С. Л. Сопоставительное исследование прецедентных имен в российской и американской рекламе. - Екатеринбург, 2006. - 61 с.
 12 Исраил С. Шығармалар жинағы, III том. - Алматы: Қазығұрт, 2012. - 304 б.
 13 Нұрғожа О. Өлеңдер мен поэмалар, I том. - Алматы: Атамұра, 2007. - 329 б.

Б.А. Абдыханова¹, Нергиз Бирай²

¹*Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан*

²*Университет Памуккале, Турция*

Взаимосвязь прецедентных текстов и интертекстуальности

Аннотация. Данная статья посвящена исследованию функционирования прецедентных текстов в художественных произведениях. Данная проблема тесно связана с теорией интертекстуальности, с проблемой выявления скрытых смыслов и интерпретации художественного текста, с проблемой взаимосвязи языка и культуры.

Ключевые слова: интертекст, интертекстуальность, прецедентный текст, ассоциация, культурный код, языковой маркер

B.A. Abdyhanova¹, Nergiz Biraj²

¹*L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan*

²*Pamukkale University, Turkey*

Interrelation of precedent texts and intertextuality

Abstract. This article is devoted to the study of the functioning of precedent texts in works of art. This problem is closely connected with the theory of intertextuality, with the problem of revealing hidden meanings and interpretation of an artistic text, with the problem of the interrelation between language and culture.

Keywords: intertext, intertextuality, precedent texts, association, cultural code, language marker

References

- 1 Bahtin M.M. Voprosı literaturı i estetiki. İssledovaniya raznih let. [Literature and aesthetics. The investigation is going on for years.] (Hudajestvennaya literatura, Moskva, 1975. S. 504). [in Russian]
 2 Kristeva Y. İzbranniye trudi. [Selected transactions.] (ROSSPEN, Moskva, 2004. S. 656) [in Russian]
 3 Suchsland I. Kristeva zur Einführung. 1. Aufl. Hamburg: Junius, Zur Einführung; Bd.74), 1992, -P. 79.
 4 Kristeva J. Der geschlossene Text (Zima, In, 1977. P. 53).
 5 Bart R. Ot proizvedeniya k tekstu // R. Bart. İzbranniye raboti: Semiotika. Poetika. [From the work to the text // Selected works: Semiotics. Poetics.] (Progress, Moskva, 1989. S. 616) [in Russian]
 6 Bezrukov A.N. Poetika intertekstual'nosti. [Poetics of intertextuality.] (Birsk, 2005. S. 70) [in Russian]
 7 Tarazi Äkim. Avıl şetindegi üi. [House on the outskirts of the village..] (Atamura, Almaty, 2006. - P. 248) [in Kazakh]
 8 Popova M.K. Fenomen pretsedentnosti i preemstvennost' kul'tur. [Phenomenon of precedence and continuity of cultures..] (Voronej, 2004. S. 311). [in Russian]
 9 Dimarskiy M.Y. Pretsedentnost' i hudojestvennost' [Precedence and artistry..] (Voronej, 2004. S. 255). [in Russian]
 10 Biryukova N.S. Vospriyatiye studentami pretsedentnih fenomenov, ispol'zuyemih v sovremennoy

massovoy kommunikatsii. [Students' perception of precedent phenomena used in modern mass communication..] (Ekaterinburg, 2005. P. 236). [in Russian]

11 Кушнерук S.L. Sopostavitel'noye issledovaniye pretsedentih imen v rossiyskoy i amerikanskoy reklame. [Comparative study of precedent names in Russian and American advertising.] (Ekaterinburg, 2006. S. 61) [in Russian]

12 Saparbay Israil Şığarmalar jıynaǵı, 3 tom, [Collections of works, Volume III.] (Qazıǵurt, Almaty, 2012. -P. 304). [in Kazakh]

13 Nurgoja O. Ulender men poiamalар, I tom. [Poems and poems, volume 1] (Atamura, Almaty, 2007. P. 329). [in Kazakh]

Авторлар туралы мәлімет:

Нергиз Бирай - PhD, профессор. Памуккале университети, Пен-Әдебиет Факультети, Қазіргі Заманғы Түрік Диалектілері және Әдебиеттері Бөлімінің меңгерушісі. Деңізлі қаласы, Түркия.

Абдыханова Бақтыгүл - III курс PhD докторанты, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Қазақ тіл білімі кафедрасы. Астана, Қазақстан.

Nergiz Birai - PhD, professor. Pamukkale University, Faculty of Poetry, Department of Modern Turkish Dialectics and Literature. Turkey is the city of Denizli

Abdyhanova Baktygul - PhD student of the 3 rd year, LN Gumilyov Eurasian National University, Department of Kazakh linguistics. Astana, Kazakhstan.

МРНТИ 16.21.07

А.А. Аймолдина

*Казахстанский филиал Московского государственного университета
имени М.В. Ломоносова, Астана, Казахстан
(E-mail: aimoldina_aa@mail.ru)*

Взаимосвязь социальных и когнитивных аспектов изучения делового дискурса

Аннотация. В данной статье рассматривается вопрос взаимосвязи социальных и когнитивных параметров делового дискурса. Несмотря на достигнутые результаты, недостаточно изученными остаются вопросы исследования когнитивных компонентов делового дискурса, а именно общих фоновых знаний, идеологий, норм, ценностей, а также уникальных ментальных моделей отдельных людей в контексте определенных коммуникативных ситуаций. Под деловым дискурсом понимается сложное коммуникативное явление, языковая составляющая которого представляет собой целенаправленную ментально-речевую деятельность, актуализирующуюся посредством психологических и когнитивно-прагматических процессов, протекающих в сознании деловых коммуникантов. В исследовании особо подчеркивается социокогнитивный аспект делового дискурса, в рамках которого эффективная деловая коммуникация возможна при условии общности индивидуальных когнитивных и социальных пространств деловых партнеров, а смысловое наращивание осуществляется за счет воздействия элементов субъективно-вариативных зон когнитивных пространств. Использование социокогнитивного подхода в современных исследованиях делового дискурса позволяет глубже осмыслить коммуникативно-прагматический аспект языкового знака и понять национально-культурную специфику деловой коммуникации.

Ключевые слова: деловой дискурс, когнитивный аспект, социальный аспект, социокогнитивный подход, контекст, национально-культурная специфика.

Введение. Изучение делового дискурса с точки зрения его когнитивных аспектов привлекло внимание исследователей сравнительно недавно. В данном исследовании под деловым дискурсом следует понимать сложное коммуникативное явление, включающее, с одной сторо-

**«Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы.
Филология сериясы» журналында мақала жариялау ережесі**

1. **Журналдың мақсаты.** Әдебиеттану және тілтану саласындағы ғылыми зерттеу нәтижелерін, филология ғылымының өзекті мәселелерін, тіл және әдебиет саласындағы оқыту әдістемесін, ғылыми конференцияның мағыналы материалдарын, библиографиялық шолу мен сыни тақырыптағы ғылыми құндылығы бар, мұқият тексеруден өткен материалдарды жариялау.

2. **Журналда мақала жариялаушы автор** мақаланың қол қойылған 1 дана қағаз нұсқасын Ғылыми басылымдар бөліміне (редакцияға, мекенжайы: 010008, Қазақстан Республикасы, Астана қаласы, Қ. Сәтпаев көшесі, 2, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Бас ғимарат, 408 кабинет) және **vest_phil@enu.kz** электрондық пошталарына **Word** форматындағы нұсқаларын жіберу қажет. Мақала мәтінінің қағаз нұсқасы мен электронды нұсқалары бірдей болулары қажет.

Мақалалар қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде қабылданады.

3. Автордың қолжазбаны редакцияға жіберуі мақаланың Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысында басуға келісімін, шетел тіліне аударылып қайта басылуына келісімін білдіреді. Автор мақаланы редакцияға жіберу арқылы автор туралы мәліметтің дұрыстығына, мақала көшірілмегендігіне (плагиаттың жоқтығына) және басқа да заңсыз көшірмелердің жоқтығына кепілдеме береді.

4. **Мақаланың көлемі** 8 беттен кем болмауы және 16 беттен аспауға тиіс.

5. **Мақаланың құрылымы:** (қағаз беті - **A4**, кітап сұлбасында, беттеу жолы бар жағынан – 20 мм. Шрифт: **Times New Roman** - нұсқасында, әріптің көлемі (кегель) - **14**);

6. **ГТАМР** <http://grnti.ru/> - бірінші жолдың сол жақтауында;

Автор(лар)дың аты-жөні – жолдың ортасында, қою кіші әріппен жазылады;

Мекеменің толық атауы, қаласы, мемлекеті (егер авторлар әртүрлі мекемеде жұмыс істейтін болса, онда әр автордың жұмыс орны қасында курсивпен жазылуы керек) – жолдың ортасында;

Автор(лар)дың **E-mail-ы** – жақша ішінде, курсивпен, жолдың ортасында;

Мақала атауы – жолдың ортасында, жартылай қою кіші әріппен жазылады;

Аңдатпа - 100-200 сөз; формуласыз, мақаланың атауын мейлінше қайталамауы қажет; әдебиеттерге сілтемелер болмауы қажет; мақаланың құрылысын (**кіріспесі, мақаланың мақсаты мен міндеттері, қарастырылып отырған сұрақтың зерттеу әдістері, нәтижелері мен талқылаулары, қорытындысы**) сақтай отырып, мақаланың қысқаша мазмұны берілуі қажет.

Түйін сөздер (6-8 сөз немесе сөз тіркесі) - Түйін сөздер мақала мазмұнын ашатын, мейлінше мақала атауы мен аннотациядағы сөздерді қайталамай, мақала мазмұнындағы көп кездесетін сөздерді қолдану қажет. Сонымен қатар, ақпараттық-ізвестіру жүйелерінде мақаланы жеңіл табуға мүмкіндік беретін ғылым салаларының терминдерін қолдану қажет.

Негізгі мәтін мақаланың мақсаты, міндеттері, қарастырылып отырған сұрақтың тарихы, зерттеу әдістері, нәтижелер/талқылау, қорытынды бөлімдерін қамтуы қажет – жола-ралық интервал - 1, азат жол «қызыл жолдан» - 1,25см, беттеу жолағы – еніне сай жасалады. Таблица, суреттер – аталғаннан кейін орналастырылады. Әр таблица, сурет қасында оның аталуы болу қажет. Сурет айқын әрі сканерден өтпеген болуы керек.

Мақаладағы формулалар тек мәтінде оларға сілтеме берілсе ғана нөмірленеді.

Жалпы қолданыста бар аббревиатуралар мен қысқартулардан басқалары міндетті түрде алғаш қолданғанда түсініктеме берілуі қажет.

Қаржылай көмек туралы ақпарат бірінші бетте көрсетіледі.

Әдебиеттер тізімі

Мәтінде әдебиеттерге сілтеме тікжақшаға алынады. Мәтіндегі әдебиеттер тізіміне сілтемелердің нөмірленуі мәтінде қолданылуына қатысты жүргізіледі: мәтінде кездескен әдебиетке алғашқы сілтеме [1, 253 б.] арқылы, екінші сілтеме [2, 182 б.] арқылы т.с.с. жүргізіледі.

Әдебиеттер тізімінде кітаптың жалпы бет көлемі көрсетіледі.

Жарияланбаған еңбектерге сілтемелер жасалмайды. Сонымен қатар, рецензиядан өтпеген басылымдарға да сілтемелер жасалмайды (әдебиеттер тізімін, әдебиеттер тізімінің ағылшынша әзірлеу үлгісін төмендегі мақаланы рәсімдеу үлгісінен қараңыз).

Мақала соңындағы әдебиеттер тізімінен кейін библиографиялық мәліметтер орыс және ағылшын тілінде (егер мақала қазақ тілінде жазылса), қазақ және ағылшын тілінде (егер мақала орыс тілінде жазылса), орыс және қазақ тілінде (егер мақала ағылшын тілінде жазылған болса) беріледі.

Авторлар туралы мәлімет: автордың аты-жөні, ғылыми атағы, қызметі, жұмыс орны, жұмыс орнының мекен-жайы, телефон, e-mail – қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде толтырылады.

7. Қолжазба мұқият тексерілген болуы қажет. Техникалық талаптарға сай келмеген қолжазбалар қайта өңдеуге қайтарылады. Қолжазбаның кейін қайтарылуы, оның журналда басылуына жіберілуін білдірмейді. Редакцияға түскен мақала жабық (анонимді) тексеруге жіберіледі. Барлық рецензиялар авторларға жіберіледі. Автор (рецензент мақаланы түзетуге ұсыныс берген жағдайда) үш күн аралығында қайта қарап, қолжазбаның түзетілген нұсқасын редакцияға қайта жіберуі керек. Рецензент **жарамсыз** деп таныған мақала қайтара қарастырылмайды. Мақаланың түзетілген нұсқасы мен автордың рецензентке жауабы редакцияға жіберіледі.

8. Төлемақы. Басылымға рұқсат етілген мақала авторларына төлем жасау туралы ескертіледі. Төлем көлемі 2018 жылға ЕҰУ қызметкерлері үшін 4500 тенге және басқа ұйым қызметкерлеріне 5500 тенге болып белгіленді.

Рекзивизиттер:

Цеснабанк: КБЕ16
БИН 010140003594
РНН 031400075610
ИИК KZ 91998
ВТВ 0000003104
TSES KZ KA

Положение о рукописях, представляемых в журнал «Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н.Гумилева. Серия Филология»

1. **Цель журнала.** Публикация тщательно отобранных оригинальных научных работ в области литературоведения и языкознания, отражающие актуальные проблемы филологических наук, методы преподавания языка и литературы, а также наиболее значительные материалы научных конференций, библиографические обзоры и рецензии.

2. **Автору, желающему опубликовать статью в журнале** необходимо представить рукопись в твердой копии (распечатанном варианте) в одном экземпляре, подписанном автором в Отдел научных изданий (по адресу: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Сатпаева, 2, Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Учебно-административный корпус, каб. 408) и по e-mail vest_phil@enu.kz. При этом должно быть строго выдержано соответствие между **Word**-файлом и твердой копией.

Язык публикаций: Казахский, русский, английский.

3. Отправление статей в редакцию означает согласие авторов на право Издателя, Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева, издания статей в журнале и переиздания их на любом иностранном языке. Представляя текст работы для публикации в журнале, автор гарантирует правильность всех сведений о себе, отсутствие плагиата и других форм неправомерного заимствования в рукописи, надлежащее оформление всех заимствований текста, таблиц, схем, иллюстраций.

4. **Объем статьи** не должен превышать 16 страниц (от 8 страниц).

5. **Схема построения статьи** (страница – А4, книжная ориентация, поля со всех сторон – 20 мм. Шрифт: тип – Times New Roman, размер (кегель) - 14):

ГРНТИ <http://grnti.ru/> - первая строка, слева

Инициалы и Фамилию автора(ов)- выравнивание по центру, курсив

Полное наименование организации, город, страна (если авторы работают в разных организациях, необходимо поставить одинаковый значок около фамилии автора и соответствующей организации)

E-mail автора(ов) – в скобках курсив

Название статьи – выравнивание по центру полужирным шрифтом

Аннотация (100-200 слов; не должна содержать формулы, по содержанию повторять название статьи; не должна содержать библиографические ссылки; должна отражать краткое содержание статьи, сохраняя структуру статьи – введение, постановка задачи, цели, история, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы).

Ключевые слова (6-8 слов/словосочетаний).

Ключевые слова должны отражать основное содержание статьи, использовать термины из текста статьи, а также термины, определяющие предметную область и включающие другие важные понятия, позволяющие облегчить и расширить возможности нахождения статьи средствами информационно-поисковой системы).

Основной текст статьи должен содержать введение, постановку задачи, цели, историю, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы – межстрочный интервал – 1, отступ «красной строки» -1,25 см, выравнивание по ширине.

Таблицы, рисунки необходимо располагать после упоминания. С каждой иллюстрацией должна следовать надпись. Рисунки должны быть четкими, чистыми, несканированными. В статье нумеруются лишь те формулы, на которые по тексту есть ссылки.

Все аббревиатуры и сокращения, за исключением заведомо общеизвестных, должны быть расшифрованы при первом употреблении в тексте.

Сведения о финансовой поддержке работы указываются на первой странице в виде сноски.

Список литературы

В тексте ссылки обозначаются в квадратных скобках. Ссылки должны быть пронумерованы строго по порядку упоминания в тексте. Первая ссылка в тексте на литературу должна иметь номер [1, 153 с.], вторая - [2, 185 с.] и т.д. Ссылка на книгу в основном тексте статьи должна сопровождаться указанием использованных страниц (например, [1, 45 с.]). Ссылки на неопубликованные работы не допускаются. Нежелательны ссылки на нецензурируемые издания (примеры описания списка литературы, описания списка литературы на английском языке см. ниже в образце оформления статьи).

В конце статьи, после списка литературы, необходимо указать библиографические данные на русском и английском языках (если статья оформлена на казахском языке), на казахском и английском языках (если статья оформлена на русском языке) и на русском и казахском языках (если статья оформлена на английском языке).

Сведения об авторах: фамилия, имя, отчество, научная степень, должность, место работы, полный служебный адрес, телефон, e-mail – на казахском, русском и английском языках.

6. Рукопись должна быть тщательно выверена. Рукописи, не соответствующие техническим требованиям, будут возвращены на доработку. Возвращение на доработку не означает, что рукопись принята к опубликованию.

7. Работа с электронной корректурой. Статьи, поступившие в Отдел научных изданий (редакция), отправляются на анонимное рецензирование. Все рецензии по статье отправляются автору. Авторам в течение трех дней необходимо отправить корректуру статьи. Статьи, получившие отрицательную рецензию к повторному рассмотрению не принимаются. Исправленные варианты статей и ответ автора рецензенту присылаются в редакцию. Статьи, имеющие положительные рецензии, представляются редколлегии журнала для обсуждения и утверждения для публикации.

Периодичность журнала: 4 раза в год.

8. Оплата. Авторам, получившим положительное заключение к опубликованию необходимо произвести оплату по следующим реквизитам (для сотрудников ЕНУ – 4500 тенге, для сторонних организаций – 5500 тенге):

Реквизиты:

Цеснабанк: КБЕ16
БИН 010140003594
РНН 031400075610
ИИК KZ 91998
ВТВ 0000003104
TSES KZ KA

Provision on articles submitted to the journal “Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University. Philology Series”

1. Publication of carefully selected original scientific works in the fields of literary studies, linguistics, reflecting the actual problems of philology, teaching language methods and literature, the most significant materials of scientific conferences, bibliographic summaries and reviews.

2. An author who wishes to publish an article in a journal must submit the article in hard copy (printed version) in one copy, signed by the author to the scientific publication office (at the address: 010008, Republic of Kazakhstan, Astana, Satpayev St., 2. L.N. Gumilyov Eurasian National University, Main Building, room 408) and by e-mail **vest_phil@enu.kz** in Word format. At the same time, the correspondence between Word-version and the hard copy must be strictly maintained.

Language of publications: Kazakh, Russian, English.

3. Submission of articles to the scientific publication office means the authors' consent to the right of the Publisher, L.N. Gumilyov Eurasian National University, to publish articles in the journal and the re-publication of it in any foreign language. Submitting the text of the work for publication in the journal, the author guarantees the correctness of all information about himself, the lack of plagiarism and other forms of improper borrowing in the article, the proper formulation of all borrowings of text, tables, diagrams, illustrations.

4. **The volume of the article** should not exceed 18 pages (from 6 pages).

5. **Structure of the article** (page – A4 format, portrait orientation, page margins on all sides - 20 mm. Font: type - Times New Roman, font size - 14)

GRNTI <http://grnti.ru/> - first line, left

Initials and Surname of the author (s) - center alignment, italics

Full name of the organization, city, country (if the authors work in different organizations, you need to put the same icon next to the name of the author and the corresponding organization) - center alignment, italics

Author's e-mail (s)- in brackets, italics

Article title - center alignment, bold

Abstract (100-200 words, it should not contain a formula, the article title should not repeat in the content, it should not contain bibliographic references, it should reflect the summary of the article, preserving the structure of the article - introduction, problem statement, goals, history, research methods, results /discussion, conclusion).

Key words (6-8 words/word combination. Keywords should reflect the main content of the article, use terms from the article, as well as terms that define the subject area and include other important concepts that make it easier and more convenient to find the article using the information retrieval system).

The main text of the article should contain an introduction, problem statement, goals, history, research methods, results / discussion, conclusion - line spacing - 1, indent of the «red line» -1.25 cm, alignment in width.

Tables, figures should be placed after the mention. Each illustration should be followed by an inscription. Figures should be clear, clean, not scanned.

In the article, only those formulas are numbered, to which the text has references.

All abbreviations, with the exception of those known to be generally known, must be deciphered when first used in the text.

Information on the financial support of the article is indicated on the first page in the form of a footnote.

References

In the text references are indicated in square brackets. References should be numbered strictly in the order of the mention in the text. The first reference in the text to the literature should have the number [1], the second - [2], etc. The reference to the book in the main text of the article should be accompanied by an indication of the pages used (for example, [1, 45 p.]). References to unpublished works are not allowed. Unreasonable references to unreviewed publications (examples of the description of the list of literature, descriptions of the list of literature in English, see below in the sample of article design).

At the end of the article, after the list of references, it is necessary to indicate bibliographic data in Russian and English (if the article is in Kazakh), in Kazakh and English (if the article is in Russian) and in Russian and Kazakh languages (if the article is English language).

Information about authors: surname, name, patronymic, scientific degree, position, place of work, full work address, telephone, e-mail - in Kazakh, Russian and English.

6. The article must be carefully verified. Articles that do not meet technical requirements will be returned for revision. Returning for revision does not mean that the article has been accepted for publication.

7. Work with electronic proofreading. Articles received by the Department of Scientific Publications (editorial office) are sent to anonymous review. All reviews of the article are sent to the author. The authors must send the proof of the article within three days. Articles that receive a negative review for a second review are not accepted. Corrected versions of articles and the author's response to the reviewer are sent to the editorial office. Articles that have positive reviews are submitted to the editorial boards of the journal for discussion and approval for publication.

Periodicity of the journal: 4 times a year.

8. Payment. Authors who have received a positive conclusion for publication should make payment on the following requisites (for ENU employees - 4,500 tenge, for outside organizations - 5,500 tenge):

Requisites:

Tsesnabank: КБЕ16

БИН 010140003594

РНН 031400075610

ИИК KZ 91998

ВТБ 0000003104

TSES KZ KA

Рәсімдеу үлгісі / Образец оформления статьи / Template

FTAMP 27. 25. 19

А.Ж. Жұбанышева¹, Н. Темірғалиев², А.Б. Утесов³^{1,2}Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің теориялық математика және ғылыми есептеулер институты, Астана, Қазақстан³Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті, Ақтөбе, Қазақстан**Компьютерлік (есептеуіш) диаметр мәнмәтінінде функцияларды сандық дифференциалдау**

Аңдатпа. Компьютерлік (есептеуіш) диаметр мәнмәтінінде Соболев класында жататын функцияларды олардың тригонометриялық Фурье-Лебег коэффициенттерінің ақырлы жиынынан алынған дәл ақпарат бойынша жуықтау есебі толығымен шешілді [100-200 сөз]

Кілт сөздер: жуықтап дифференциалдау, дәл емес ақпарат бойынша жуықтау, шектік қателік, Компьютерлік (есептеуіш) диаметр.

Мақаланың мәтіні төмендегі бөлімдерді қамтуы қажет:

- кіріспе,
- мақаланың мақсаты мен міндеті,
- қарастырылып отырған сұрақтың зерттеу әдістері,
- нәтижелер мен талқылаулар,
- қорытынды.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Темиргалиев Н. Компьютерный (вычислительный) поперечник как синтез известного и нового в численном анализе // Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева. -2014. –Т. 4. № 101. – С. 16–33.
- 2 Локуциевский О.М., Гавриков М.Б. Начала численного анализа. - Москва: ТОО «Янус», 1995. - 581 с.
- 3 Жубанышева А.Ж., Абикенова Ш. О нормах производных функций с нулевыми значениями заданного набора линейных функционалов и их применения к поперечниковым задачам // Функциональные пространства и теория приближения функций: Тезисы докладов Международной конференции, посвященная 110-летию со дня рождения академика С.М.Никольского. – Москва: Наука, 2015. - С.141-142

ГРНТИ 27.25.19

А.Ж. Жубанышева¹, Н. Темиргалиев², А.Б. Утесов³^{1,2}Институт теоретической математики и научных вычислений Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан³Актюбинский региональный государственный университет имени К. Жубанова, Актөбе, Казахстан(E-mail: ¹axaulezh@mail.ru, ²ntmath10@mail.ru, ³adilzhan_71@mail.ru)**Численное дифференцирование функций в контексте Компьютерного (вычислительного) поперечника**

Аннотация. В рамках Компьютерного (вычислительного) поперечника полностью решена задача приближенного дифференцирования функций, принадлежащих классам Соболева по неточной информации, полученной от произвольного конечного множества тригонометрических коэффициентов Фурье-Лебега дифференцируемой функций ...
[100-200 слов]

Ключевые слова: приближенное дифференцирование, восстановление по неточной информации, предельная погрешность, Компьютерный (вычислительный) поперечник.

GRNTI 27. 25. 19

A.Zh. Zhubanysheva¹, N. Temirgaliyev², A.B. Utesov³

^{1,2}*Institute of theoretical mathematics and scientific computations of L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan*

³*K.Zhubanov Aktobe Regional State University, Aktobe, Kazakhstan*

Numerical differentiation of functions in the context of Computational (numerical) diameter

Abstract. The Computational (numerical) diameter is used to completely solve the problem of approximate differentiation of a function given inexact information in the form of an arbitrary finite set of trigonometric Fourier-Lebesgue coefficients ... [100-200 words]

Key words: approximate differentiation, recovery from inexact information, limiting error, Computational (numerical) diameter, massive limiting error.

References

- 1 Temirgaliyev N. Komp'yuternyj (vychislitel'nyj) poperechnik kak sintez izvestnogo i novogo v chislenom analize [Computational (numerical) diameter as a synthesis of the known and the new in numerical analysis], Vestnik Evrazijskogo nacional'nogo universiteta imeni L.N. Gumileva [Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University], 4(101), 16–33 (2014). [in Russian]
- 2 Lokucievskij O.M., Gavrikov M.B. Nachala chislenogo analiza [Elements of numerical analysis] (Yanus, Moscow, 1995).
- 3 Zhubanysheva A.Zh., AbikenovaSh.K. O normah proizvodnyh funkcij s nulevymi znachenijami zadannogo nabora linejnyh funkcionalov i ih primenenija k poperechnikovym zadacham [About the norms of the derivatives of functions with zero values of a given set of linear functionals and their application to the width problems]. Tezisy dokladov Mezhdunarodnoj konferencii, posvjashhennaja 110-letiju so dnja rozhdenija akademika S.M.Nikol'skogo «Funkcional'nye prostranstva i teorija priblizhenija funkcij» [International conference on Function Spaces and Approximation Theory dedicated to the 110th anniversary of S. M. Nikol'skii]. Moscow, 2015, pp. 141-142.

Авторлар туралы мәлімет:

Қазақша:

Жұбанышева А.Ж. – Теориялық математика және ғылыми есептеулер институтының аға ғылыми қызметкері, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Қ. Сәтпаев көш. 2, Астана, Қазақстан. Тел.: +7 (7172)709-500 (ішкі тел. 33-410). *E-mail: axaulezh@mail.ru.*

Темірғалиев Н. – Теориялық математика және ғылыми есептеулер институтының директоры, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Қ. Сәтпаев көш. 2, Астана, Қазақстан. Тел.: +7 (7172)709-500 (ішкі тел. 33-325). *E-mail: ntmath10@mail.ru.*

Утесов А.Б. - физика-математика ғылымдарының кандидаты, Математика кафедрасының доценті, Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті, Ә. Молдағұлова

даңғылы 34, Ақтөбе, Қазақстан. *E-mail: adilzhan_71@mail.ru.*

АҒЫЛШЫНША:

Zhubanysheva A.Zh. – Senoir researcher of the Institute of theoretical mathematics and scientific computations, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Satpayev str., Astana, Kazakhstan. Tel.: +7 (7172)709-500 (31-410). *E-mail: axaulezh@mail.ru.*

Temirgaliyev N. – Head of the Institute of theoretical mathematics and scientific computations, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Satpayev str., Astana, Kazakhstan. Tel.: +7 (7172)709-500 (33-325). *E-mail: ntmath10@mail.ru.*

Utesov A.B. - candidate of physical and mathematical sciences, Associate Professor of the Department of Mathematics, K.Zhubanov Aktobe Regional State University, A.Moldagulova Prospect, 34, Aktobe, Kazakhstan. *E-mail: adilzhan_71@mail.ru.*

Редактор: Дихан Қамзабекұлы
Шығарушы редактор: І.Р. Құрманғалиев
Дизайн: І.Р. Құрманғалиев

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
ХАБАРШЫСЫ. Филология сериясы.
-2018. - 1(122). - Астана: ЕҰУ. 180-б.
Шартты б.т. - 22.5 Таралымы - 40 дана

Мәтін мазмұнына типография жауап бермейді.

Редакция мекенжайы: 010008, Қазақстан Республикасы,
Астана қ., Қ. Сәтпаев көшесі, 2.
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Тел.: (87172) 709-500 (ішкі 31-413)

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
баспасында басылды